HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ומשני **הא קא משמע לן למטה כלמעלה.** דהני עשר אמות שהכרובים והארון עומדים בהן כמו העשרים שלמעלה מה העשרים כולן חלל ואין בהן דבר כך גם העשר וגוף הכרובים בגם היו עומדין כלנקמן ומקום הארון אינו מן המדה אלא בגם היה עומד וכנפי הכרובים שהן באויר לא חייבי להא למטה דילהו ולמעלה דילהו יכולין למדוד עשרים ריקנות מכותל לפומי לכותל דרומי והכי משמע קרא ועשרים אמה קומתו כלומר כל השלשים אמות קומה אינן משופים אלא כעשרים דמשפת כרובים ולמעלה שהם פנויין מכלום העשר כמו הכ': **ארון שעשה משה.** כשניתן בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה שהוא כ' על כ' יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח לימינו ולשמאלו הרי עשרים בלא ארון ולפניו כ' עד הדביר: **ברובים.** דשלמה: **בגם היו עומדין.** גופן: **בגף הכרוב האחד.** כגף האחד של כרוב וה' אמות כגף השני של אותו כרוב ולאו בכרוב שני קמיירי דהא כתיב בתרי' ועשר באמה הכרוב השני וגו'. ועשר אמות מקצות כנפיו עד קצות כנפיו מהכא לא מפקינן דבגם היה הגוף עומד בין שני הכנפים שמקצה האחד עד קצה השני לא היו כי אם עשר אמות ול"כ הגוף שבינתיים היכן לא יתכן לומר דמהכא נפקא ליה דא"כ מאי אי דקפיך לקמן ודלמא ביתא מעילאי רווח וקושיות אחרות דלא שייכי הכא כלל אלא קרא הכי משמע ליה אם בתת לחבר שני כנפי הכרוב זה בלד זה תמצא מקצות כנפיו עד קצות כנפיו עשר אמות ומיהו טפי מי' אמות הוו שהרי רוחב הגוף בין ב' הכנפים אלא מהכא (ב) פרכינן שרוחב בית קדשי הקדשים מצפון לדרום לא הי' אלא כ' אמה וב' הכרובי' היו כנפיהם כ' לבד הגופים כדכתיב ששני הכנפים היו י' אמות וכתי' ויפרשו את כנפי הכרובים ותגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר השני וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף[1] וא"כ אינהו גופייהו דכרובים היכא הוו קיימי. קס"ד שהכנפים בכרוב כידי האדם אחד מצד ימין ואחד מצד שמאל והגוף ביניתים: **מתקיף לה אביי.** מי יימר דבגם היו עומדים דלמא גופן של כרובים בולטין ויוצאין מתחת כתרנגולים שהגוף כולו תחת כנפיו ולא ביניתים שאין הרחקה והפרש בין הכנפים אלא מקורבים והגוף יוצא מתחת הכנפים ששני הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב. וכן כל הנך קושיות דמקשו הנך אמוראי ואזלי אגוף הכרובים קיימי בר מהנך בתראי דגרס בהו ידייהו בהדיא ברב פפא ורב אשי כייפי ידייהו ומשלחפי ידייהו: **ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי.** הכרובים שהאחד עומד מצד הארון מזה סמוך לכותל והשני עומד מצד הארון מזה משוך רחוק מן הכותל קצת ונמצאת כנף האחד נוגעת אחרי כנף חבירו בין הכנף ולכותל נמצאו קצת כנף הכרוב המשוך מן הכותל לפני קצת כנף הכרוב הסמוך לכותל כשיעור עובי רוחב הגופין ואע"ג דלא הוו בולטין כתרנגולין נינהו אפ"ה לא תקשי מידי: **מתקיף לה רב אחא בר יעקב.** נהי נמי דלאו בולטין כתרנגולים נינהו וגם זה כנגד זה קיימי אפי' הכי לא תקשי מידי דדלמא בתלכסונא היו עומדים הכרובים בתלכסון הבית היו עומדים זה כנגד זה דאיכא טפי מכ' אמה כשיעור הגופים מקצות כנפי של זה לקצות כנפי של זה כגון שהכרוב שמימין הארון לא הי' פניו ממש כנגד ההיכל וגבו לכותל מערבי אלא מצדד אצדודי כנפיו החיצון כנגד דרומית מערבית נוגע לכותל בזוית וכנף שלו שמצד הארון פרוש בתוך הארון או חוצה לו דהיינו רחוק מן הכותל וכנף הכרוב הב' מתחלת שם וכנפו השניה נוגעת סמוך לדביר בקרן צפונית מזרחית כזה: **מתקיף לה רב הונא בר' דרב יהושע.** נהי נמי דזה כנגד זה קיימי ולא בתלכסונא קיימי ואפילו הכי אין גופן עומד בגם דדלמא ביתא מעילאי רווח שהבנין הולך ומתקצר למעלה והרי רחב יתר מעשרים במקום שבולטין הכנפים מן הגופין והוי מקיר אל קיר כנגד כנפי הכרובים מקום גגיעתן בכתלים יותר מעשרים אמה ברוחב הגופין: **מיכף הוו כייפי ידייהו.** הכנפים עצמן כפופין הן כאדם שכופף ידו מעט והלכך ליכא אלא כ' אמה מקצה כנף האחד לקצה כנף השני: **ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידייהו.** כנף על כנף כאדם שחובק את ידיו כדכתיב (בראשית מח) שכל את ידיו ומתרגמינן בתרגום ארך ישראל שלחיפוון לידוהי כך פי"ח. ואי משום דכתיב וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף היינו נמי כעין נוגעות דהוו זו כנגד זו: **ופניהם איש אל אחיו.** בשל משה כתיב: **ופניהם לבית.** בכרובים של שלמה כתיב בדברי הימים דכתיב והם עומדים על רגליהם ופניהם לבית[1] (להיכל). ואינן כאותן של משה שהן על הכפורת ואלו על הקרקע ושל עץ שמן היו ומצופין זהב דכתיב במלכים [מ"א ו]: **הכהיב ופניהם לבית.** ול"ש כרובים שעל הכפורת ול"ש שעל הקרקע דאויין היו לעשות בעצין אחד: **לאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום.** הם הופכים פניהם זה לזה דוגמת חבת זכר ונקבה המחובקים זה לזה סימן שהקב"ה אוהב את ישראל ומתחלה כך נעשו פניהם אל פנים כדי שתשרה שכינה בישראל וישראל יעשו רצונו של מקום וכשאין עושין הופכין פניהם לבית על ידי נס: **דמצדדי אצדודי.** קצת לבית וקצת זה לזה כאדם שמדבר אל חבירו והופך ראשו קצת לצד אחר. והכא ליכא לתרוצי כדלעיל כאן בזמן שישראל עושין כו' דכיון דעיקר עשיית כרובין פניהם לבית לא היה להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום: **מעשה לעצועים.** פסוק הוא בכרובים בדברי הימים והוא לשון[2] לעצעים כלומר תיבוקות כדאמרינן (סוכה דף ה:) מאי כרוב כרביא ילד כלומר כתיבוקות הנפטרין מרבותיהם והיינו דמצדדי אצדודי דאמרן לעיל: **מתני' מי שיש לו בור כו'.** ע"י חלוקה או שלקחו מנבעה"ב ולקח גם הדרך: **בשעה שבני אדם יוצאין.** ביום שעל מנת כן חלקו ולא שיטריחוהו בלילות לעמוד ממטתו ולפתוח לו: **ואינו מכניס.** דרך ביתו של זה דאין זה צורך הבור: **זה עושה לו פותחת.** שלא יגנוב בעה"ב ממי הבור ובעה"ב עושה לו פותחת אחרת בחותו פתח עצמו הפתוח לבור כדי שלא יוכל זה לשאוב מבורו בלא בעה"ב ולא יבא לעולם בביתו של בעל הבית אלא אם כן ישנו לבעל הבית בביתו. ומשום חשד אשתו תקנו כן כדמפרש בגמרא [ע"ב]: **גמ' פותחת.** שעושה בעל הבית להיכא:

משום

מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין. ואם תאמר אכתי בגם היו עומדים דעשרים בעשרים היכי יתיב וי"ל מ"מ פריך אכי שהגוף לא היה עומד בגם: **דמצדדי אצדודי.** לא ה"מ למימר כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום דמסתמא העמידוס תחלה לפי מה שהיו עושין רצונו של מקום:

נותן

הא קא משמע לן למטה כלמעלה מה למעלה אין משמש כלום אף למטה אין משמש כלום מסייע ליה לר' לוי[6] דאמר ר' לוי ואיתימא רבי יוחנן דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון[3] וכרובים אינו מן המדה תניא נמי הכי[3] ארון שעשה משה יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח אמר רבנאי אמר שמואל כרובים בגם הן עומדין שנאמר[1] וחמש אמות כנף הכרוב האחת וחמש אמות כנף הכרוב השנית עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו אלא שמע מינה בגם הן עומדין מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין הוו קיימי מתקיף לה רבא ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא באלכסונא הוו קיימי מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ודלמא[7] ביתא מעילאי רווח מתקיף לה רב פפא ודלמא מיכף הוו כייפי ידייהו מתקיף לה רב אשי ודלמא שלחופי הוו משלחפי[6] כיצד הן עומדין רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר פניהם איש אל אחיו וחד אמר פניהם לבית ולמ"ד[8] פניהם איש אל אחיו הא כתיב[2] ופניהם לבית לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ולמ"ד ופניהם לבית הא כתיב[3] ופניהם איש אל אחיו דמצדדי אצדודי דתניא אונקלוס הגר אמר כרובים[4] מעשה צעצועים הן ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו: **מתני' [א]מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכנים בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ וזה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת: **גמ'** פותחת להיכא אמר ר' יוחנן[2] שניהם לבור בשלמא בעל הבור בעי לאשתמורי מיא דבוריה אלא בעל הבית למה ליה א"ר אלעזר

מערב

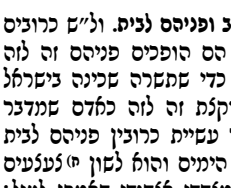

מזרח

מסורת הש"ס

(א) יומא כא. ע"ש מגילה י: ע"ש, (ב) [ביומא ומגילה לימא], (ג) [מגילה ד ע"ש], (ד) [לעיל לא:], (ה) [עי' תוס' תוען לב. ד"ה כרוכן], (ו) [מ"א ון], (ז) רש"ל מ"ז, (ח) גי' יעב"ץ נאלפים וכ"ה בדפו"י,

תורה אור השלם

1 וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף הַכְּרוּב הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִית עֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת כְּנָפָיו וְעַד קְצוֹת כְּנָפָיו: מלכים א ו כד

2 כִּנְפֵי הַכְּרוּבִים הָאֵלֶּה פֹּרְשִׂים אַמּוֹת עֶשְׂרִים וְהֵם עֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם וּפְנֵיהֶם לַבָּיִת: דברי הימים ב ג יג

3 וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכְנָפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: שמות כה כ

4 וַיַּעַשׂ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים כְּרוּבִים שְׁנַיִם מַעֲשֵׂה צַעֲצָעִים וַיְצַפּוּ אֹתָם זָהָב: דברי הימים ב ג י

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומלחפי ידייהו כיפל הן: (ב) רשב"ם ד"ה כנף הכרוב וכו' אלא מהכא ילפינן שרוחב:

מוסף רש"י

מקום ארון וכרובים אינו מן המדה. אינו תופס למעט ממדת המזבח של בית כלוס (יומא כא.) אינו אוזן למעט מדת קרקע לכל לדדיו כלוס (מגילה י:). **יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח.** כשאינן באמצע בית הכפורת, והרי כל החלל לא היה אלא כ' על כ' שנאמר (מלכים ז ו) ולפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רוחב, ונמצא שאין מקום הארון ממעט כלום (יומא כא. וכעי"ז מגילה שם). **ביתא מעילאי רווח.** שבתיהם של חומות אבנים היו והחומה מלמטה היא רחבה ומתקצרת החומה למעלה כדי שיתקיים הרוח (לעיל צח:).

רבינו גרשום

וקומת הכרוב הוי ' אמות; לפני הדביר מבפנ' של אמה טרקסין. וזהו לפני לפנים וההיכל חוצה לו מן הדביר: מה למעלה. מן הגובה מן הכרובים ולמעלה לא משמש כלום כי אם שכינה כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים וגו' ונודעתי לך שם; אף למטה. מראש הכרובים ועד קרקעיתו של דביר אין משמש כלום ואין תופשין כלום בבית: דאמר ר' לוי וכו'. דארון בגם היה עומד והכי נמי כרובים בגם הוו קיימי; יש לו י' אמה לכל רוח. והארון גופי' היכא הוה קאי והא לא מחזיק הדביר אלא כ' אמה אלא ש"מ בגם הוה קאי: עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו. וכן לכרוב אחר ומשמע ליה עכשיו שהיו הכרובים כנף של זה בצד כנף של זה וכין כנפיהם לחודייהו ממלאין את הדביר מכותל הדביר ועד כותל אחר דהיינו כ' אמה והדביר

עין משפט נר מצוה

סו א ב מיי' פ"ו מהל' שכיחים הל' יג טוש"ע מ"מ סי' קסט סעיף ח:

רבינו גרשום (המשך)

היה מחזיק כ' אמה אורך ותו לא נמצא שבכנפיהן היו ממלאין הדביר. ואינהו הכרובים גופייהו היכא הוו קיימי אלא ש"מ בגם היו עומדין: ודלמא בולטין. היו גופן של כרובין כתרנגולין שבכנפיהן נוגעין מאחורי גביהן אחת אל אחת ובגופן של כרובים היו בולטין כתרנגולין מלמטה ומהא ליכא למישמע מיני' דבגם היו עומדין: ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי. כלומר פניהם איש אל אחיו אבל זה [שלא] בצד זה שכנפיו של א' היו למעלה מכנפי חבירו כדי שיהא מקום לגופין: ודלמא באלכסונא הוו קיימי. שאחד מנמיך כנפיו שבצד כותל זה למטה והשני מגביה כנפיו שבצד כותל השני למעלה לצד התקרה שעכשיו יכולין לעמוד יפה בלא נס שבאלכסון הכותל יש בו יותר מברחבו: ודלמא ביתא מעילאי רווח. שהיה הבית במקום הכרובים מרויח יותר ממה שהוא מלמטה שמלמטה היה רחבו כ' אמה ומלמעלה [היה יותר] כשיעור שהיו הגופין עומדין ולא בגם: ודלמא מיכף הוו כייפי. כנפיהן סמוך לכותל הדביר שהיו כנפיהן כ' אמה ובסיום הכנפים היו כופפין הכנפים כשיעור העמדת הגוף דבשיעור כפיפת כנפים יכולין לעמוד הגופים אעפ"כ כנפיהן מחזיקות כ' ולא בגם היו עומדין: ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידיהן. כנפיהן שבאמצע היה כנף זה יוצא לפני כנף של זה והיו קצת הכנפים זה כנגד זה משוכין זה לפני כנף של זה כשיעור שהיו הגופין יכולין לעמוד ולא בגם היו עומדין אלא ליכא למישמע מינה אם היו עומדין בגם אם לאו: בזמן שעושין רצונו של מקום. היו פונין זה אל זה פניהם איש [אל אחיו]. כלומר כשהקב"ה מתאהב על ידן אוהבם כאח: דמצדדי אצדודי. שהיו פונים זה לזה ולא כל כך כי אם כתלמיד הנפטר מרבו שחוזר לאחוריו ומסתכל ולא מסתכלו כל כך: מעשה צעצועים כמו צצאצים (ישעיה כב) כלומר שדומין פניהן לנערים שלהכי נקרא שמו כרוב כלומר כרביא כילד: **פים'** מי שיש לו בור לפנים וכו'. כגון שהיו שותפין או יורשין שחלקו ונטל אחד הבור והאחד הבית אין לו רשות לבעל הבור ליכנס לביתו בכל שעה שרוצה אלא נכנס ויוצא ביום בשעה וכו'. אלא ממלא. כליו מן הבור ומשקה אותה מבחוץ: אלא בעל הבית למה ליה. פותחת לבורו של זה כלומר למה צריך ליה: אמר ר' אלעזר משום חשדא ומשום